

STEVEN PINKER

Boş Sayfa (The Blank Slate)

28 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

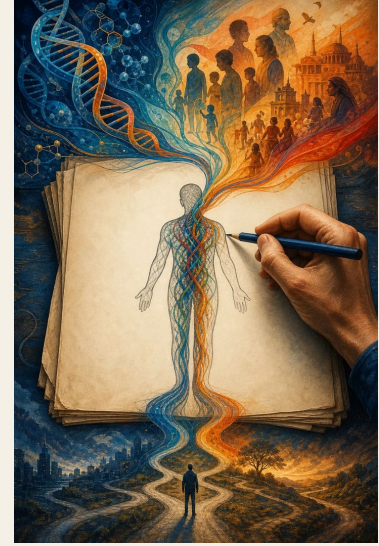
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Aynı evde büyüyen kardeşler neden bu kadar farklı olabilir? Ayrı ailelerde yetişen tek yumurta ikizleri neden şaşırtıcı benzerlikler gösterir? Pinker, 'insanı çevre yazar' cümlesinin rahatlığını bozar; fakat genlerin hayatı tek başına yazdığı başka bir kolay hikâyeye de sığınmamak gerekir.

Bu kitap nasıl okunmalı?

İnsanın zihnini doğumda bütünüyle boş sayan görüşü genetik, evrim, ikiz araştırmaları ve ahlaki korkular üzerinden sorgulayan; doğa ile yetişmenin kavga değil ortaklık olduğunu savunan kapsamlı eser.

Kitap üç fikre saldırır: boş sayfa, doğuştan iyi soylu vahşi ve bedenden bağımsız hayalet. En hassas nokta şudur: İnsan doğası bulunduğunu söylemek eşitsizliği, şiddeti veya kaderciliği onaylamak değildir; bilimsel betimleme ahlaki kararı tek başına vermez.

Bu rehber, Steven Pinker tarafından kurulan düşünce yolunu gündelik sahneler, tarihsel bağlam, güçlü örnekler ve önemli itirazlarla birlikte izler. Amaç sınav notu çıkarmak değil, kitabın okurun bakışını tam olarak nerede değiştirdiğini görünür kılmaktır.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Determinizm korkusu
02	Boş sayfa düşüncesi	13	Anlamsızlık korkusu
03	Soylu vahşi düşüncesi	14	Şiddet ve saldırganlık
04	Makinedeki hayalet	15	Cinsiyet farklarını konuşmak
05	Doğa mı yetişme mi yanlış sorusu	16	Çocuk aileden fazlasıdır
06	İkizler ne anlatır?	17	İnsan doğası ve insan onuru
07	Kalıtılabilirlik bireyin kaderi değildir	18	Kitabın en kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Zihin genel hamur değil alet çantası	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Beyin plastiktir ama sınırsız değildir	20	Bugünkü hayata taşınan üç soru
10	Eşitsizlik korkusu	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Kusursuzlaştırılmama korkusu		

BİRİNCİ KISIM · ÜÇ BÜYÜK İNANÇ

02. DURAK

Boş sayfa düşüncesi

Boş sayfa görüşü zihnin doğuştan belirgin bir yapısı olmadığını, deneyimin neredeyse istediği biçimi yazabileceğini söyler; Pinker bu iddianın öğrenmeyi mümkün kılan mekanizmaları açıklayamadığını savunur. Yazarın asıl hamlesi, tanıdık görünen bu olayı başka bir merceğin altına koymaktır; mesele tek bir örnek değil, örnekleri birbirine bağlayan düzendir.

Boş bir bilgisayar ekransız, belleksiz ve kuralsızsa içine veri koymak yetmez; veriyi işleyecek bir mimari gerekir.

Aynı kavram hem aydınlatıcı hem de kötüye kullanılmaya açık olabilir. boş sayfa düşüncesi insanlara etiket yapıştırmak için değil, ilişkileri daha dikkatli çözmek için işe yarar. Ayrıca sonraki araştırmaların ve farklı deneyimlerin eklediği ayrıntılar vardır. Klasik bir eseri canlı tutan şey, ona itiraz edilebilmesi ve yine de iyi sorular bırakabilmesidir.

Gündelik bir karar öncesinde boş sayfa düşüncesi açısından kısa vadeli kazancı ve uzun vadeli bedeli iki ayrı sütuna yazmak şaşırtıcı bir açıklık sağlar.

Boş sayfa düşüncesi — devam

Bu durağı biraz daha yakından düşündüğümüzde, “Boş sayfa düşüncesi” başlığının yalnız kendi örneğini değil Boş Sayfa (The Blank Slate) boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınayabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

Soylu vahşi düşüncesi

İnsanın doğal halinde bütünüyle barışçıl, yalnız toplum tarafından bozulmuş olduğu düşüncesi şiddet, rekabet ve işbirliğinin karmaşık tarihini tek renge indirger. Bu fikir ilk bakışta kuru bir tanım gibi durabilir, fakat kitabın geri kalanında hangi ayrıntıları görüp hangilerini kaçıracağımızı belirleyen anahtar tam da budur.

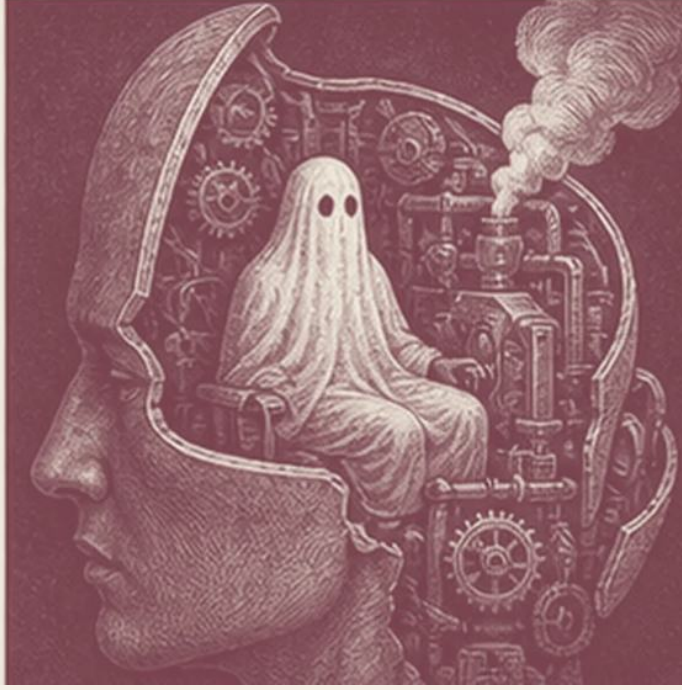
Köyde kavga bulunması insanların kötü doğduğunu, dayanışma bulunması da kusursuz doğduğunu kanıtlamaz; ikisi aynı toplulukta yaşayabilir.

Kavramı yalnız olumlu ya da yalnız olumsuz görmek eksik kalır. soylu vahşi düşüncesi aynı anda imkân, maliyet ve beklenmeyen yan etki üretebilir. Okurun dikkat etmesi gereken yer tam burasıdır: açıklayıcı bir benzetme ile gerçek dünyanın bütün karmaşıklığı aynı şey değildir.

Bir iddia çok rahatlatıcı geliyorsa soylu vahşi düşüncesi konusunda onu yanıltılabilecek olayı da düşünün. İyi fikir sınanmaktan korkmaz.

Aynı bağlantıya başka bir açıdan bakarsak, “Soylu vahşi düşüncesi” başlığının yalnız kendi örneğini değil Boş Sayfa (The Blank Slate) boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınıyabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

Makinedeki hayalet

Zihni bedenden bağımsız bir öz saymak, düşünce ve duygunun beynin yapısıyla neden düzenli biçimde değiştiğini açıklamakta zorlanır. Burada ileri sürülen şey değişmez bir doğa yasası değil, olayların çoğu zaman neden beklediğimizden farklı geliştiğini açıklayan bir düşünme aracıdır.

Küçük beyin hasarı kişinin yüz tanımasını bozuyorsa, 'ben'in bedenden hiç etkilenmeyen sürücü olması güçleşir.

Bu bölümdeki tarihsel sahne bugünün birebir kopyası değildir. makinedeki hayalet benzerliği kadar dönemler arasındaki farkları da hesaba kattığımızda gerçek bir düşünme aracına dönüşür. Karşı örnekler özellikle değerlidir; çünkü hangi koşulun eksik olduğunu gösterir ve iddiayı kaba genellemeden daha hassas bir açıklamaya taşır.

Bir tartışmada makinedeki hayalet kavramını karşı tarafa yapıştırmadan önce kendi davranışınızda aynı mekanizmanın daha küçük bir örneğini bulun.

Örneğin arkasındaki mekanizmayı yavaşlattığımızda, “Makinedeki hayalet” başlığının yalnız kendi örneğini değil Boş Sayfa (The Blank Slate) boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınıyabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

İKİNCİ KISIM · ORTAK YAPIM

05. DURAK

Doğa mı yetişme mi yanlış sorusu

Genler ile çevre birbirinden bağımsız iki boyaya değildir; genler çevreye tepki veren sistem kurar, çevre de hangi eğilimin gelişeceğini belirler. Bölümün gücü, büyük iddiayı gündelik hayatın içine indirmesinde yatar: görünmez kabul ettiğimiz ilişki görünür olunca eski açıklama artık yetmez.

Tohumun boyu genetik kapasite taşır ama su, güneş ve toprak olmadan o kapasite görünmez; iyi toprak da buğdayı elmaya çeviremez.

Kavramı yalnız olumlu ya da yalnız olumsuz görmek eksik kalır. doğa mı yetişme mi yanlış sorusu aynı anda imkân, maliyet ve beklenmeyen yan etki üretebilir. Yazarın dili zaman zaman kesin görünse de okurun burada olasılık, bağlam ve karşı örnek payını açık tutması gerekir; aksi halde açıklama yeni bir dogmaya dönüşür.

Bir iddia çok rahatlatıcı geliyorsa doğa mı yetişme mi yanlış sorusu konusunda onu yanlışlayabilecek olayı da düşünün. İyi fikir sınanmaktan korkmaz.

Kitabın bu bölümünü gündelik karara çevirdiğimizde, “Doğa mı yetişme mi yanlış sorusu” başlığının yalnız kendi örneğini değil Boş Sayfa (The Blank Slate) boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınayabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Boş sayfa düşüncesi
- Soylu vahşi düşüncesi
- Makinedeki hayalet
- Doğa mı yetişme mi yanlış sorusu

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- İkizler ne anlatır?
- Kalıtılabilirlik bireyin kaderi değildir
- Zihin genel hamur değil alet çantası
- Beyin plastiktir ama sınırsız değildir

Bağlantı sorusu: “Boş sayfa düşüncesi” ile “Doğa mı yetişme mi yanlış sorusu” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “İkizler ne anlatır?” bu yolu nasıl değiştirebilir?

İKİNCİ KISIM · KANIT

06. DURAK

İkizler ne anlatır?

Ayrı büyüyen tek yumurta ikizlerinin bazı özelliklerde benzemesi genetik etkinin varlığını, aynı evde büyüyen kardeşlerin farklılığı ise aile çevresinin tek belirleyici olmadığını gösterir. Bu ayrımı korumak önemlidir; çünkü iki kavram birbirine karıştığında yazarın kanıtı kolayca slogana, hatta tam tersine çevrilebilir.

Aynı tarifle yapılan iki ekmek fırın sıcaklığından farklılaşır; farklı tarifler de aynı fırında bütünüyle eşit olmaz.

Burada anlatılan mekanizma kaçınılmaz bir kader gibi okunmamalıdır. Koşullar, kurumlar ve insanların tepkileri değiştiğinde ikizler ne anlatır? bambaşka sonuçlar verebilir. Bu eleştiri, yazarın ana düşüncesini çöpe atmak yerine ölçüsünü belirler. Ölçüsü bilinen fikir, hayranlık uyandıran ama belirsiz bir slogandan daha kullanışlıdır. Bir kurumun açıklamasını dinlerken ikizler ne anlatır? açısından söylenen amaç ile ortaya çıkan gerçek sonucu karşılaştırın.

Kalıtılabilirlik bireyin kaderi değildir

Bir özelliğin toplum içindeki farklarının genlerle ilişkili olması, tek kişinin değişemeyeceği veya toplumlar arasındaki farkın genetik olduğu anlamına gelmez. Kitap bu noktada okuru uzaktan seyreden biri olmaktan çıkarır ve kendi alışkanlıklarının da aynı düzenin içinde bulunduğunu fark etmeye çağırır.

Bir kentte boy farkı büyük ölçüde genetik olabilir; başka kentte yetersiz beslenme ortalamayı düşürdüğünde iki kent farkı çevreseldir.

Bu fikir tek başına bütün kitabı açıklayan sihirli anahtar değildir. kalıtılabilirlik bireyin kaderi değildir başlığını bir eğilim ve soru olarak tutmak, onu her olaya zorla uygulamaktan daha doğrudur. Bu noktada yazarın betimlediği durumla savunduğu değer birbirinden ayrılmalıdır. Bir şeyin nasıl işlediğini göstermek, onun böyle işlemesi gerektiğini söylemek değildir.

İşyerinde ya da evde kalıtılabilirlik bireyin kaderi değildir benzeri bir gerilim çıktığında kişileri suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmeyi deneyin.

İKİNCİ KISIM · ZİHNİN YAPISI

08. DURAK

Zihin genel hamur değil alet çantası

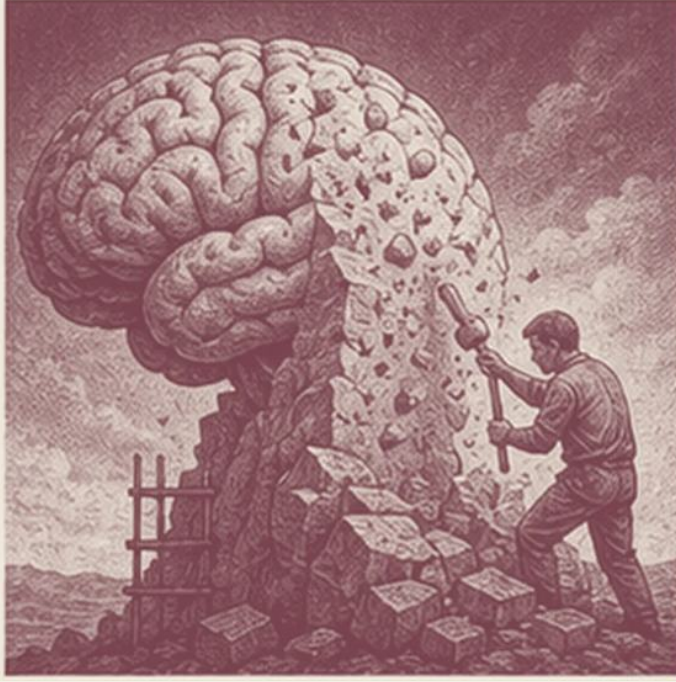
Pinker zihnin dil, yüz, tehlike, akrabalık ve değiş tokuş gibi sorunlara duyarlı birçok işlevsel sistem taşıdığını savunur. Savın ilginç tarafı yalnız ne söylediği değildir; doğruysa hangi eski açıklamayı bırakmamız ve hangi yeni soruyu sormamız gerektiğini de değiştirir.

Çakıdaki testere ile tornavida aynı metalden yapılır ama farklı sorunu çözer; zihin de tek biçimli öğrenme kası olmayabilir.

Bu açıklama kişisel niyeti tümüyle yok saymaz; yalnız sonucun niyetten daha büyük olabileceğini gösterir. zihin genel hamur değil alet çantası birey ile düzeni birlikte düşünmeyi ister. Bu sınır, kitabı değersizleştirmez. Tersine, güçlü bir fikri her kapıyı açan sihirli anahtar olmaktan kurtarıp gerçekten işe yaradığı kapılarda kullanmamızı sağlar.

Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine zihin genel hamur değil alet çantası sorusunu koruyun; kişiler ve araçlar değişse de ilişkinin biçimi yeniden ortaya çıkabilir.

Beyin plastiktir ama sınırsız değildir

Deneyim beyni değiştirir, fakat değişim önceden var olan öğrenme düzenekleri ve biyolojik sınırlar içinde gerçekleşir. Bu nedenle bölüm, tek başına ezberlenecek sonuç değil, sonraki örnekleri taşıyan bir köprü gibi okunmalıdır.

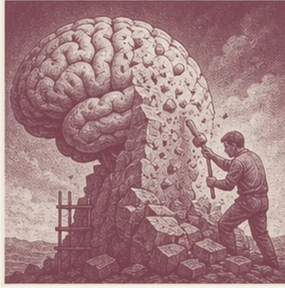
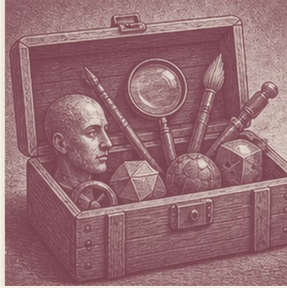
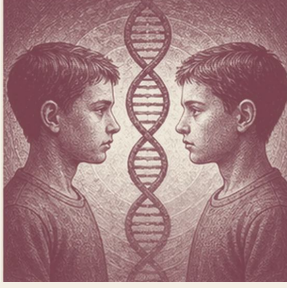
Piyano çalışmak parmak temsilini değiştirir; çalışma insan eline üçüncü bir başparmak çıkarmakla aynı şey değildir.

Yazarın dili yer yer kesin olsa da sonuç olasılıklar dünyasında işler. beyin plastiktir ama sınırsız değildir konusunda belirsizlik payını korumak, fikri zayıflatmak değil dürüstleştirmektir. Kitabın yazıldığı tarih, kullanılan dil ve seçilen örnekler de merceğin kenarını oluşturur. Görüntü güçlü olabilir ama bütün dünyayı tek başına kapsamaz.

Kendinize şu küçük deneyi verin: beyin plastiktir ama sınırsız değildir etkisini azaltan tek bir kural değişse insanların davranışı nasıl farklılaşır?

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- İkizler ne anlatır?
- Kalıtılabilirlik bireyin kaderi değildir
- Zihin genel hamur değil alet çantası
- Beyin plastiktir ama sınırsız değildir

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Eşitsizlik korkusu
- Kusursuzlaştırılmama korkusu
- Determinizm korkusu
- Anlamsızlık korkusu

Bağlantı sorusu: “İkizler ne anlatır?” ile “Beyin plastiktir ama sınırsız değildir” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Eşitsizlik korkusu” bu yolu nasıl değiştirebilir?

ÜÇÜNCÜ KISIM · DÖRT KORKU

10. DURAK

Eşitsizlik korkusu

Doğuştan farkların varlığını kabul etmenin siyasi eşitsizliği haklı çıkaracağından korkulur; Pinker eşit hakların insanların özdeş olmasına değil aynı ahlaki değere dayanabileceğini söyler. Yazarın asıl hamlesi, tanıdık görünen bu olayı başka bir merceğin altına koymaktır; mesele tek bir örnek değil, örnekleri birbirine bağlayan düzendir.

İki çocuğun boyu farklı diye oy hakkı farklı olmaz; hak için biyolojik kopya olmaları gerekmez.

Yazarın dili yer yer kesin olsa da sonuç olasılıklar dünyasında işler. eşitsizlik korkusu konusunda belirsizlik payını korumak, fikri zayıflatmak değil dürüstleştirmektir. Ayrıca sonraki araştırmaların ve farklı deneyimlerin eklediği ayrıntılar vardır. Klasik bir eseri canlı tutan şey, ona itiraz edilebilmesi ve yine de iyi sorular bırakabilmesidir.

Kendinize şu küçük deneyi verin: eşitsizlik korkusu etkisini azaltan tek bir kural değişse insanların davranışı nasıl farklılaşırdı?

ÜÇÜNCÜ KISIM · DÖRT KORKU

11. DURAK

Kusursuzlaştırılmama korkusu

İnsan doğası varsa reformun boşuna olacağı sanılır; oysa kurumlar sabit eğilimleri yönlendirip şiddeti azaltabilir, işbirliğini ödüllendirebilir. Bu fikir ilk bakışta kuru bir tanım gibi durabilir, fakat kitabın geri kalanında hangi ayrıntıları görüp hangilerini kaçıracağımızı belirleyen anahtar tam da budur.

Trafikte sabırsızlık bitmez ama ışık, ceza ve yol tasarımı çarpışmayı büyük ölçüde azaltır.

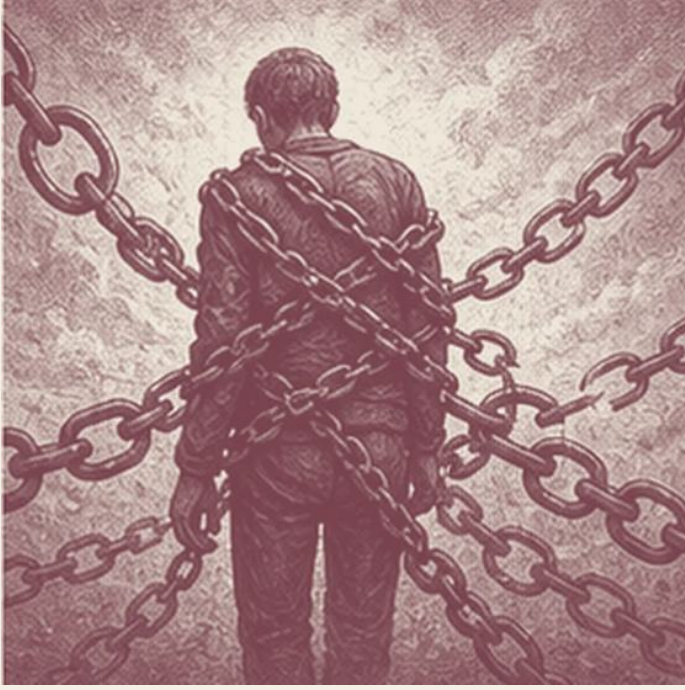
Aynı kavram hem aydınlatıcı hem de kötüye kullanılmaya açık olabilir. kusursuzlaştırılmama korkusu insanlara etiket yapıştırmak için değil, ilişkileri daha dikkatli çözmek için işe yarar. Okurun dikkat etmesi gereken yer tam burasıdır: açıklayıcı bir benzetme ile gerçek dünyanın bütün karmaşıklığı aynı şey değildir.

Gündelik bir karar öncesinde kusursuzlaştırılmama korkusu açısından kısa vadeli kazancı ve uzun vadeli bedeli iki ayrı sütuna yazmak şaşırtıcı bir açıklık sağlar.

ÜÇÜNCÜ KISIM · DÖRT KORKU

12. DURAK

Determinizm korkusu

Davranışın nedenleri olması sorumluluğu otomatik silmez; toplum kişinin kuralı anlama, sonucu öngörme ve dürtüsünü yönetme kapasitesini değerlendirir. Burada ileri sürülen şey değişmez bir doğa yasası değil, olayların çoğu zaman neden beklediğimizden farklı geliştiğini açıklayan bir düşünme aracıdır.

Freni bozuk araçla bilerek hız yapan sürücünün nedeni vardır ama kontrol ve bilgi düzeyi aynı değildir.

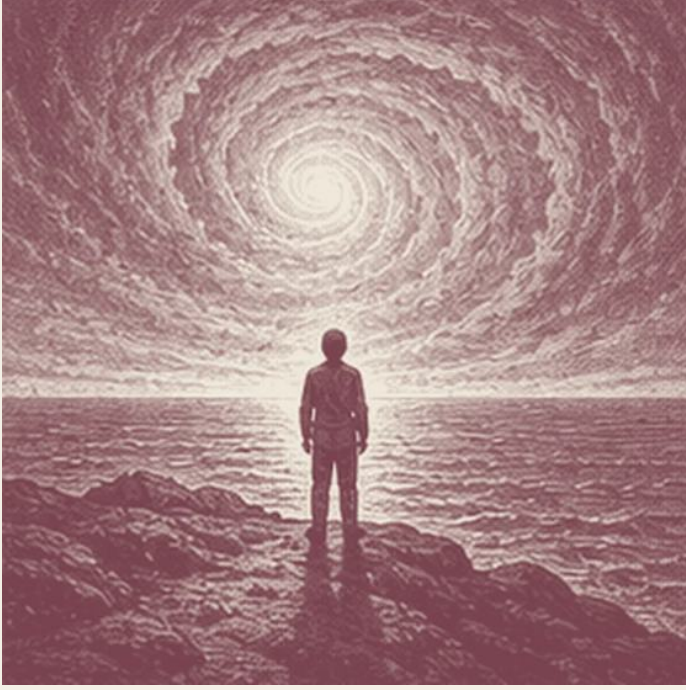
Aynı kavram hem aydınlatıcı hem de kötüye kullanılmaya açık olabilir. determinizm korkusu insanlara etiket yapıştırmak için değil, ilişkileri daha dikkatli çözmek için işe yarar. Karşı örnekler özellikle değerlidir; çünkü hangi koşulun eksik olduğunu gösterir ve iddiayı kaba genellemeden daha hassas bir açıklamaya taşır.

Gündelik bir karar öncesinde determinizm korkusu açısından kısa vadeli kazancı ve uzun vadeli bedeli iki ayrı sütuna yazmak şaşırtıcı bir açıklık sağlar.

ÜÇÜNCÜ KISIM · DÖRT KORKU

13. DURAK

Anlamsızlık korkusu

Sevgi veya ahlakın evrimsel kökü bulununca değerini kaybedeceği düşünülür; Pinker bir duygunun nasıl doğduğunu bilmenin yaşanan anlamını yok etmediğini söyler. Bölümün gücü, büyük iddiayı gündelik hayatın içine indirmesinde yatar: görünmez kabul ettiğimiz ilişki görünür olunca eski açıklama artık yetmez.

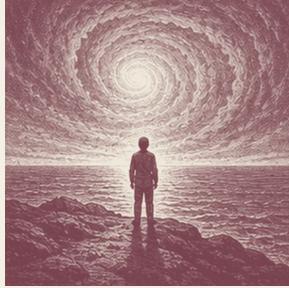
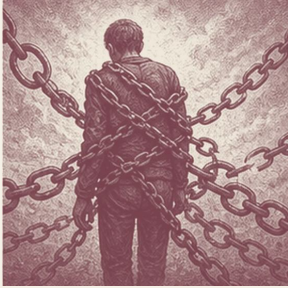
Müziğin hava titreşimi olduğunu bilmek annenizin söylediği şarkıyı duygusuz gürültüye çevirmez.

Benzetme akılda kalıcıdır fakat gerçek dünyanın yerini tutmaz. anlamsızlık korkusu fikrini kullanırken benzetmenin nerede bittiğini ayrıca görmek gerekir. Yazarın dili zaman zaman kesin görünse de okurun burada olasılık, bağlam ve karşı örnek payını açık tutması gerekir; aksi halde açıklama yeni bir dogmaya dönüşür.

Sosyal medyada kesin bir hüküm gördüğünüzde anlamsızlık korkusu için hangi kanıtın eksik olduğunu sormak, heyecan verici fakat yanlış genellemeyi durdurabilir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

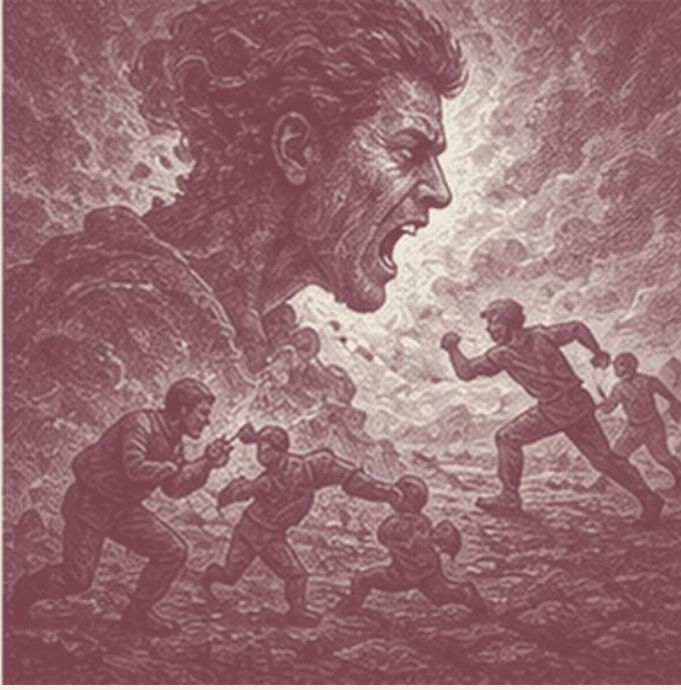
- Eşitsizlik korkusu
- Kusursuzlaştırılmama korkusu
- Determinizm korkusu
- Anlamsızlık korkusu

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Şiddet ve saldırganlık
- Cinsiyet farklarını konuşmak
- Çocuk aileden fazlasıdır
- İnsan doğası ve insan onuru

Bağlantı sorusu: “Eşitsizlik korkusu” ile “Anlamsızlık korkusu” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Şiddet ve saldırganlık” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Şiddet ve saldırganlık

İnsanlar saldırganlık kapasitesi taşır ama şiddet tek dürtünün sonucu değildir; statü, korku, intikam ve grup bağlılığı farklı yollar açar. Bu ayrımı korumak önemlidir; çünkü iki kavram birbirine karıştığında yazarın kanıtı kolayca slogana, hatta tam tersine çevrilebilir.

Mahalle kavgasını 'kötü gen' diye kapatmak yerine onur, söylenti, silah erişimi ve arabuluculuğu birlikte incelemek gerekir.

Kitap okuru etkileyici sonuçlara hızla götürür; yine de şiddet ve saldırganlık için kanıt, yorum ve değer yargısını ayrı ayrı tutmak gerekir. Bu eleştiri, yazarın ana düşüncesini çöpe atmak yerine ölçüsünü belirler. Ölçüsü bilinen fikir, hayranlık uyandıran ama belirsiz bir slogandan daha kullanışlıdır.

Bir seçim yaparken şiddet ve saldırganlık fikrinin size hangi görünmez varsayımı fark ettirdiğini tek cümleyle yazın.

DÖRDÜNCÜ KISIM · HASSAS ALAN

15. DURAK

Cinsiyet farklarını konuşmak

Pinker bazı ortalama cinsiyet farklarının biyolojik katkı taşıyabileceğini savunur; ortalama fark bireyin yeteneğini veya toplumsal rolünü belirlemez. Kitap bu noktada okuru uzaktan seyreden biri olmaktan çıkarır ve kendi alışkanlıklarının da aynı düzenin içinde bulunduğunu fark etmeye çağırır.

İki grubun boy ortalaması farklı olsa da kısa grupta uzun, uzun grupta kısa birçok kişi bulunur; iş tek kişiye geldiğinde grup etiketi yetersizdir.

Bu fikir tek başına bütün kitabı açıklayan sihirli anahtar değildir. cinsiyet farklarını konuşmak başlığını bir eğilim ve soru olarak tutmak, onu her olaya zorla uygulamaktan daha doğrudur. Bu noktada yazarın betimlediği durumla savunduğu değer birbirinden ayrılmalıdır. Bir şeyin nasıl işlediğini göstermek, onun böyle işlemesi gerektiğini söylemek değildir.

İşyerinde ya da evde cinsiyet farklarını konuşmak benzeri bir gerilim çıktığında kişileri suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmeyi deneyin.

DÖRDÜNCÜ KISIM · GELİŞİM

16. DURAK

Çocuk aileden fazlasıdır

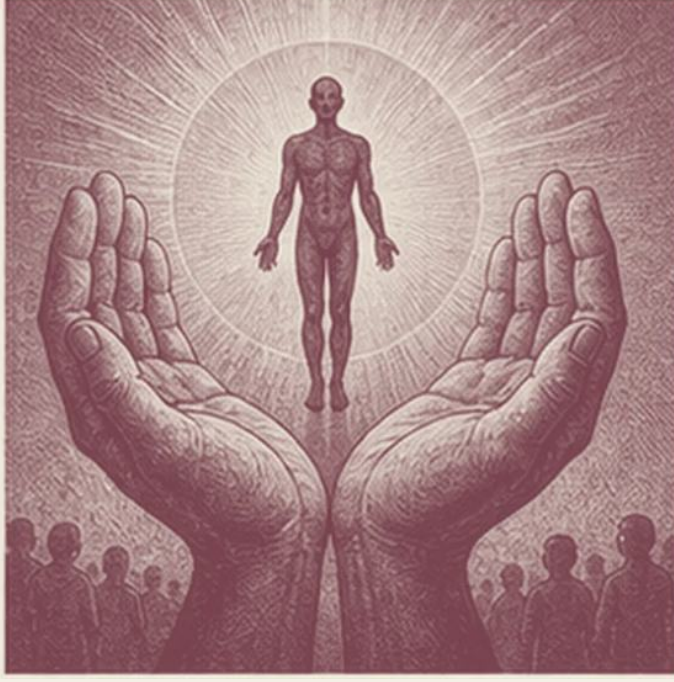

Çocuğun kişiliğini yalnız ebeveyn yetiştirme tarzına bağlamak akran, rastlantı, genetik eğilim ve çocuğun kendi seçimini küçümser. Savın ilginç tarafı yalnız ne söylediği değildir; doğruysa hangi eski açıklamayı bırakmamız ve hangi yeni soruyu sormamız gerektiğini de değiştirir. Aynı evde büyüyen kardeşlerden biri sokağın müzik grubuna, diğeri spor takımına katılarak farklı çevreler kurar.

Bir olayın ardından kurulan düzgün hikâye, yaşanırken var olan belirsizliği gizleyebilir. çocuk aileden fazlasıdır geriye dönük kolaycılığa karşı dikkatle okunmalıdır. Bu sınır, kitabı değersizleştirmez. Tersine, güçlü bir fikri her kapıyı açan sihirli anahtar olmaktan kurtarıp gerçekten işe yaradığı kapılarda kullanmamızı sağlar.

Bir hafta boyunca çocuk aileden fazlasıdır fikrinin küçük örneklerini not edin; kavramın gerçekten açıklayıcı mı, yoksa yalnız kulağa etkileyici mi geldiği ortaya çıkar.

İnsan doğası ve insan onuru

Pinker insanı kusursuz kil değil; bencillik, sevgi, akıl, önyargı ve öğrenme kapasitesini birlikte taşıyan canlı olarak görmenin daha gerçekçi bir ahlak kurabileceğini savunur. Bu nedenle bölüm, tek başına ezberlenecek sonuç değil, sonraki örnekleri taşıyan bir köprü gibi okunmalıdır.

Köprü tasarımcısı yerçekimini inkâr ederek değil, onu hesaba katarak güvenli geçiş kurar; kurumlar da insan eğilimlerini bilerek tasarlanabilir.

Yazar güçlü bir karşıtlık kurar, fakat gerçek hayat iki kutup arasında birçok ara ton taşır. İnsan doğası ve insan onuru bu tonları silmek için değil, görünür kılmak için kullanılmalıdır. Kitabın yazıldığı tarih, kullanılan dil ve seçilen örnekler de merceğin kenarını oluşturur. Görüntü güçlü olabilir ama bütün dünyayı tek başına kapsamaz.

Bir haber okurken insan doğası ve insan onuru başlığını aklınıza getirin; görünen olayın arkasındaki kuralı, teşviki ve sessiz kalan kişiyi ayrı ayrı arayın.

SON DURAKLAR · SINIRLAR**18. DURAK****Kitabın en kolay yanlış anlaşılacağı yer**

Kitap 'her şey gendir', eğitim boşunadır veya mevcut eşitsizlik doğaldır demez. Genetik etki olasılıklı ve çevreyle etkileşimlidir; ortalama grup farkı birey hükmüne dönüştürülemez ve bilim ahlaki hakları belirlemez.

Boş Sayfa (The Blank Slate) tek cümlelik bir parola gibi kullanıldığında, yazarın örnekler arasında kurduğu neden zinciri kaybolur. Doğru okuma, iddianın hangi koşullarda çalıştığını ve hangi durumda başka bir açıklamaya ihtiyaç duyduğunu birlikte göstermelidir.

Bu nedenle okur, eserden aklında kalan en güçlü cümleyi seçip hemen ardından iki şey sormalıdır: Yazar bunu hangi sahneyle destekledi ve kitabın kendisi bu cümlenin sınırını nerede çizdi? Steven Pinker ile verimli tartışma böyle başlar.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA**19. DURAK****Kitap hakkında süren tartışma**

Eser insan doğası tartışmasını geniş kitlelere taşıdı ve biyolojik açıklamadan kaçınan sosyal bilimleri sert biçimde eleştirdi. Eleştirmenler Pinker'ın karşıtlarını bazen tek bir 'boş sayfa' cephesinde topladığını, gen-kültür ilişkisini ve tarihsel eşitsizlikleri olduğundan sade gösterdiğini söyledi.

Bir eserin çok tartışılması başarısız olduğu anlamına gelmez. Boş Sayfa (The Blank Slate) için yapılan itirazların bir bölümü kullanılan kanıta, bir bölümü kavramların genişliğine, bir bölümü de yazarın görmediği insan deneyimlerine yönelir.

Boş Sayfa (The Blank Slate) için en adil tutum iki uçtan da kaçınmaktır: Kitabı yalnız ünü yüzünden dokunulmaz saymamak ve bazı ayrıntıları eskidi diye açtığı bütün soruları değersizleştirmemek. Eleştiri, metnin nerede hâlâ canlı olduğunu daha iyi gösterir.

SON DURAKLAR · BUGÜN**20. DURAK****Bugünkü hayata taşınan üç soru**

Bir farkı kalıtılabilirlikle kader mi sanıyorum? Ortalama bilgiyi bireye mi yapııştırıyorum? İnsan eğilimini inkâr etmeden hangi kurum onu daha iyi yöne çevirebilir?

Bu sorular Boş Sayfa (The Blank Slate) için hazırlanmış küçük bir kontrol listesi değil, gündelik hayatı daha dikkatli görmek için bir mercektir. Evde, işte, haber okurken veya bir karar verirken aynı ilişkiyi farklı kılıklarda yakalamaya yardım eder.

Boş Sayfa (The Blank Slate) üzerine cevapların hemen gelmemesi bir eksiklik değildir. İyi kitap bazen hazır çözüm vermek yerine yanlış soruyu bıraktırır; insanın daha önce doğal sandığı bir şeyi yeniden görmesini sağlar.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

İnsan zihni boş bir sayfa değildir; evrimle biçimlenmiş eğilimler taşır, fakat bu eğilimler çevre, kültür ve kişisel deneyimle birlikte çalışır ve hiçbir biyolojik bulgu eşitsizliği ahlaken haklı çıkarmaz.

Akılda kalacak son görüntü, üzerinde gen dalları, okul tebeşiri, aile fotoğrafları ve açık kapılar aynı anda beliren; yarısı yazılı yarısı hâlâ değişebilir büyük bir insan sayfasıdır. Bu görüntü kitabın bütün ayrıntılarının yerini tutmaz; fakat ana soruya geri dönmek istediğinizde güvenilir bir işaret levhası olur.

Boş Sayfa (The Blank Slate) adlı özgün eseri okumak, burada özetlenen yolun ayrıntılarını, ritmini ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehberin görevi kapıyı kapatmak değil, kapının ardında neden ilginç bir oda bulunduğunu göstermektir.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

- [1] Steven Pinker - The Blank Slate
[2] Pinker - The Blank Slate overview article

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Boş Sayfa (The Blank Slate) adlı özgün eseri okumak, burada özetlenen yolun ayrıntılarını, ritmini ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehberin görevi kapıyı kapatmak değil, kapının ardında neden ilginç bir oda bulunduğunu göstermektir.